

Adatok az Alföld rómaikori kerámiájához.

(Idetartozik a XXXII—XLI. tábla.)

A hódmezővásárhelyi határ Solt-Palé (Vas-Palé)-nak nevezett részében 1934-ben tártuk fel az alább ismertető telepet és temetőt.¹ A Tisza szabályozása előtt ez a terület az ártérhez tartozott, még ma is megtörténik, hogy különösen tavasszal egyes részeit vadviz borítja. A lelőhely maga alig fél méternyire kiemelkedő, hosszan elnyúló vonulaton van. A vonulatnak távolabb lévő s magasabban fekvő részein is észlelhetők településnyomok. Ezekben a helyeken húzott próbaárkainkból csak szórványos cseréptöredékek kerültek elő, a telepnek meggyőzőbb bizonyítékai nélkül.

A telep helyén 8 méhkas-, 5 henger-, 3 lefelé szűkülő csonkakúpformájú és 2 szabálytalan gödröt tártunk fel. (Egymáshoz való viszonyukat az 1., alakjukat a 2. kép mutatja.) A gödröknek egymástól való távolsága 0,5—6 m között ingadozott. Ugyanitt 7 sírt is találtunk, amelyek közül egy, részben az egyik üregbe nyúlt, s ezáltal lehetőséget adott a gödrök és a sírok közötti relatív időviszony tisztázására.

1. *gödör*. Méhkasformájú. Mélysége a felszíntől számítva 180 cm. A körvonalak 75 cm mélységben jelentkeztek; átmérője itt 135, a fenéken 175 cm. Az alap szabályos körformájú. A méhkasformájú rész mélysége 105 cm. Az agyagba érő gödör alja fekete földdel volt ledöngölve. A fekete földréteg vastagsága 2 cm. A fenék úgy itt, mint a leírandó többi gödőrnél vízszintes. A gödőrből cserepek, állatsontok és hamuval kevert föld kerültek elő.

2. *gödör*. Hengeralakú. A gödör felső nyílásának körvonalai 40 cm-re kezdődtek a felszín alatt; teljes határozottsággal lemérhetően csak 1 m mélységben. A fenék átmérője 105, mélysége 140 cm. Csak cseréptöredéket találtunk benne. Mint az első gödröt, úgy ezt is lazább föld töltötte ki.

3. *gödör*. Méhkasformájú. A gödör felső nyílásának körvonalai a felszín alatt 80 cm mélységben kezdődtek; átmérője itt 130 cm volt. A fenékátmérő 158, a gödör mélysége 240 cm. Az agyag 130 cm mélyen

¹ Elhelyezkedését lásd a 3. közleményhez mellékelt 1. térképen.

kezdődött. A gödör nyugati felében, a falban, négy, meglehetősen terjedelmes beválás volt. A gödröt laza és helyenkint hamuval kevert föld töltötte ki. Cseréptöredékek és szenesedett nád kerültek elő belőle. 210 cm mélyen égett sártapasz töredékekre bukkantunk, amelyeket utólag dobáltak a gödörbe.

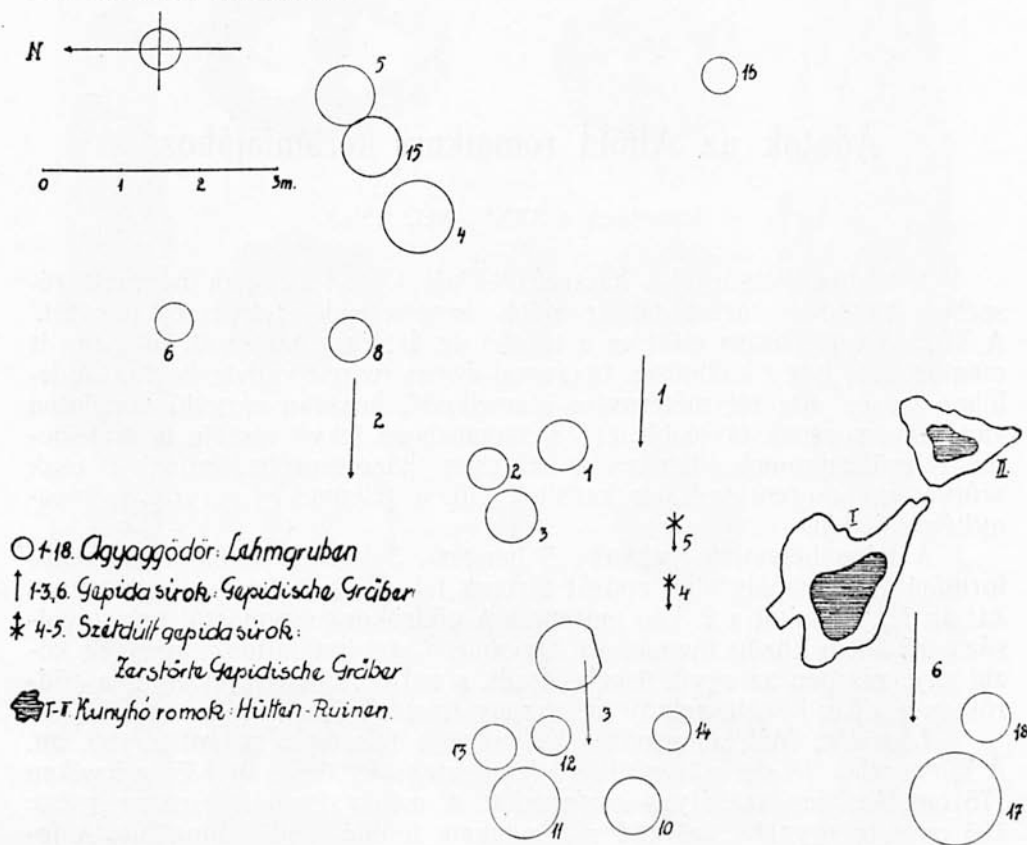

Abb. 1. kép.

4. gödör. Méhkasformájú. A körvonalak 60 cm mélyen kezdődtek. Az átmérő itt 157 cm. A gödör mélysége 204, a fenékátmérő 190 cm. Ez egy esetben a gödör alja nem volt vízszintes; nyugati fele, alig észrevehetően lejtett a szélek felé. Körülbelül 1 m mélységben salakot, 110 cm mélyen terra-sigillata edény töredékét, 120 cm-en vasfibulát (XXXV. 12. sz.) találtunk. A fenék fölött 5 cm-re szabálytalan alakú szénréteg volt; ezen a szinten kitöltötte a terület egynegyedét.

5. gödör. Hengerformájú. A gödör körvonalai 50 cm mélységben tűntek elő, mélysége 100, átmérője 85 cm. Cseréptöredékek ebben is voltak.

6. *gödör*. Méhkasformájú. A felső nyílásának körvonalai 70 cm mélységben kezdődtek; az átmérő itt 130 cm. Mélysége 200, fenékátmérő 150 cm. A méhkasalakú rész mélysége 106 cm. A laza kitöltő földből csak cserepek kerültek elő.

7. *gödör*. Lefelé keskenyedő csonkakúp formájú. A gödör körvonalai 50 cm mélyen tűntek elő; átmérője itt 145 cm. Mélysége a felszíntől számítva 120, fenékátmérője 105 cm. A cseréptöredékek mellett, 40 cm mélyen, malomkő töredéket is találtunk.

8. *gödör*. Méhkasformájú. Felső nyílásának körvonalai 35 cm mélyen tűntek elő; átmérője itt 92 cm. A gödör mélysége 170, fenékátmérője 150 cm. A méhkasformájú rész magassága 65 cm. A gödör laza földjében cserepek voltak.

9. *gödör*. Méhkasformájú. A gödör felső részének körvonalaait a behelyezett 3 sír miatt nem lehetett pontosan megállapítani. A gödör mélysége a felszíntől számítva 235, fenékátmérője 183 cm; felső nyílása, ahol mérhető volt, 143 cm. A szokásos cseréptöredékeken kívül más nem volt benne.

10. *gödör*. Méhkasformájú. Felső részének körvonalai 70 cm mélyen kezdődtek; átmérője itt 126 cm. A gödör mélysége 185, fenékátmérője 143 cm. A méhkasformájú rész mélysége 100 cm. A gödör alján vékony, úgy látszik szalmaégsből származó szén- és hamuréteg volt.

11. *gödör*. Hengeralakú. A gödör körvonalai 50 cm mélységben tűntek elő. Mélysége 155, fenékátmérője 150 cm. Alján vékony szénréteg volt. Benne a szokásos cserepeken kívül, valószínűleg valamilyen simított padozatzból, talán kemencealjából származó égett agyagrögök voltak, nem összefüggő helyzetben. Egyik felületük síma.

12. *gödör*. Szabálytalan formájú. Lefelé szűkülő gödör, amelyből semmiféle anyag nem került elő.

13. *gödör*. Hengeralakú. Körvonalai 85 cm mélységben tűntek elő. Mélysége 165, átmérője 126 cm. A laza kitöltő földben csak cseréptöredéket találtunk.

14. *gödör*. Szabálytalan formájú, egy ásonyomnyi mélységű, alig észrevehető szabálytalan alakú mélyedés.

15. *gödör*. Méhkasformájú. Felső nyílásának körvonalai 40 cm-nél kezdődnek; az átmérő itt 80 cm. A gödör mélysége 260, fenékátmérője 143 cm. A méhkaszerűen kiszélesedő rész 140 cm mély. A gödör nyugati falába fülkét vájtak, amely ugyanolyan gondosan volt kidolgozva, mint a gödör fala. A fülke alja a gödör feneke fölött 17 cm magasságban volt

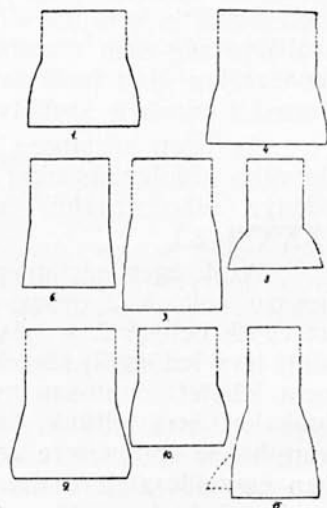

Abb. 2. kép.

és 45 cm mélyen nyúlt be a talajba; magassága 65 cm. Ebből a gödörből is csupán edénytöredékek kerültek elő.

16. gödör. Hengeralakú. Mélysége 70 cm, átmérője ugyanannyi. 35 cm mélységben egy örlőkő töredékére bukkantunk.

17. gödör. Lefelé keskenyedő csonkakúp-formájú. Mélysége 110, felső nyílásának átmérője 230, fenékátmérője 200 cm.

18. gödör. Lefelé szűkülő csonkakúp formájú. Mélysége 60, felső nyílásának átmérője 68, az alsóé 64 cm. A három utolsó gödör laza földjéből csak edénytöredékek kerültek elő.

Az 1. és 2. gödör között találtuk az egymástól alig 50 cm távolságra elhelyezkedő, szabálytalan háromszög formájában összefüggő, két égett sártapasz réteget. A két réteg átlagos mélysége 25 cm volt, de már 10 cm mélységből is kerültek elő rögök. Az egyes rögdarabok fekvésében semmi szabályosság nem mutatkozott. A rögök óvatos felszedése után mindkét tapaszréteg alatt padlózatszerű ledöngölt, vagy letaposott réteg tűnt elő. Formája ennek is szabálytalan háromszög volt.

Az égett sártapasz között edénytöredékeket találtunk; finomabb és durvább kidolgozásúakat egyaránt. Az utóbbi töredékekből sikerült egy edényt rekonstruálni, melynek fala kívül salakosan ki volt égve. (XXXVI. 2.).

Az 1. égett sártapasz átló irányban 3, a két befogó irányában 2·40 m hosszú volt. A 2. réteg méretei valamivel kisebbek, átló irányban 2·40, az egyik befogó 2, a másik 1·30 m hosszú volt. Az égett sártapaszrétegek alatt lévő ledöngölt részek méreteit, e részek erősen rongált állapota miatt nem lehetett pontosan meghatározni. Sem cölöpök nyomait, sem cölöplyukakat nem leltünk, úgy hogy e maradványokkal kapcsolatban olyan kunyhóféle építményre gondolhatunk, amelynek elülső részét két ék alakban összeillesztett földre állított vastagabb ág alkotta, s ezen nyugodott egyik végével a tetőszerkezetet tartó gerenda, másik vége a földre ért. Más megoldási módot az égett sártapaszok fekvésének formája nem enged meg.

A leleteknek második csoportja, a feltárt hét sír. A 2. és 7. sír kivételével valamennyi bolygatott.

1. sír. A láb felé keskenyedő oválisalakú sírgödör széle nagyon jól elválik a környező agyagos földtől. A sírgödör mélysége 115, hossza 178 cm. A benne elhelyezett női csontváz, úgy látszik bolygatott. Az alsó állkapcsot a koponyatetőn találtuk meg, maga a koponya a mellkasra csúszott. A jobb láb bokából hiányzik. A csontváz irányítása nyugat-keleti; fejjel nyugatra; hossza a válltól számítva 130 cm. A sírgödör szélessége a lábnál 42, a vállnál 56 cm. A fej mellett bal oldalon összetört edény volt. (XXXVII. 1.). Az edény mellett összetört kétoldalú fésű (XXXVII. 2.) feküdt.

2. sír. Hanyattfekvő férfi kinyújtózott csontváza. A sír mélysége 45, a csontváz hossza 144 cm. Irányítása nyugat-keleti; fejjel nyugatnak. A csontváz nagyon rossz fenntartású, melléklete nem volt.

3. *sír.* Valószínűleg férfi csontváz. A fejet a vállaktól 30 cm-re találtuk meg. Irányítása nyugat-keleti; fejjel nyugatnak. Hossza a vállaktól 130 cm. A sír mélysége 135 cm. A jobb felső combcsont a csontváz bal oldalától 40 cm-re került elő. Melléklete nem volt. A telep kronológiájának felső határa szempontjából nagyon fontos, hogy ez a csontváz részben a 9. gödörbe volt temetve; mégpedig nem sokkal a gödör betöltődése után. A csontváz nagyobb része a gödörbe került rendes helyzetbe, a gödörön kívül csupán a térden alóli részek maradtak. Ez a helyzet azt bizonyítja, hogy a telep gödrei már a temetkezés előtt megvoltak.

4. *sír.* Bolygatott gyermek sír; csupán a koponya maradt meg. Melléklete nem volt.

5. *sír.* Bolygatott gyermek sír; mint az előbbi, úgy ez is 45 cm mélyen volt. Csupán a koponya maradt meg. Melléklete ennek sem volt.

6. *sír.* Feldúlt női sír. Mélysége 70 cm. A csontváz irányítása nyugat-keleti, fejjel nyugatnak. A koponya és az alsó állkapocs egymástól 20 cm távolságra voltak. Valószínűleg a mellékletek miatt csak a koponyát és a medence táját bolygatták meg s így melléklete nem maradt.

7. *sír.* A telep gödreinek területén kívül zsugorított csontváz feküdt szabálytalan üregbe temetve. A sír mélysége 65 cm. Irányítása délnyugat-északkelet, fejjel délnyugatnak. A sír szürke, porhanyós földje a csontváz alatt is megvolt. E porhanyós földből ugyanolyan cseréptöredékek kerültek elő, mint a telep gödreiből s a csontváz közvetlen szomszédságából. Melléklete nem volt. Az említett jelenségek azt gyaníttatják, hogy ez az egy csontváz a teleppel egykorú.

*

A telep jellegzetességét a fentebb ismertetett gödrök adják meg. Az 1., 3., 4., 6., 8., 9., 10. és 15. számú gödrök formáját összefoglaló néven méhkasalakúnak mondtuk. Felső részük mindig hengeres és 10—30 cm-t meg nem haladó ingadozásokkal a humusz alatt elhelyezkedő 40—50 cm vastag fekete földréteg alsó határáig értek. Az alsó néha harang, néha inkább lefelé szélesedő csonkakúpformájú rész, kivétel nélkül mindig a sárga agyagba nyúlt le. E gödrök nagysága változó, de amint a megadott méretek mutatják, nagyobb eltérések nincsenek. A gödrök falai, különösen a méhkasformájú részeké, gondos munkálásra mutatnak. Az alap mindig csaknem teljesen szabályos kör, a fenék két eset kivételével vízszintes, gondosan elegyengetett. Az első gödörnél ez a gondosan elegyengetett agyagfenék fekete földdel volt ledöngölve. Két esetben, a 3. és a 15. gödörnél, az oldalfalakba fülkéket vájtak. A 3. gödörnél a négy fülke egészen durva módon, legalább is a szokásos falképzésnél sokkal durvábban volt kivájva; a 15. gödörnél a fülke szabályos és a falak ugyanúgy voltak képezve, mint a gödör többi falrészei. A gödrök tartalma, beleértve az ezután említendőket is, laza, sokszor hamuval kevert föld, amelyben cserépdarabok, vas- és bronztárgyak voltak. Ezeknek leírását később adjuk. Nem összefüggő darabokban égett sártapasztöredékek és széndarabok is kerültek elő.

A gödrök második csoportja hengeres formájú. Ilyenek a 2., 5., 11., 13. és 16. A sárga földbe nyúlt a 2., 11. és 13. Falképzésük az első csoportéval egyező. A 11. gödörben kemencealjából, vagy kunyhó padozatból származó téglarögöket találtunk.

A harmadik gödör csoport, a lefelé szűkülő csonkakúp formájú. Ezekhez sorozhatók a 7., 17. és 18. Az agyagba nyúltak a 7. és 17.

A szabálytalan formájú gödrökről semmi mondanivalónk nincs; a 12.-ből még cserépanyag sem került elő.

A 4. gödörben salakcsomót leltünk. Találtunk salakot a gödrökön kívül is, így az 1. kunyhó égett sártapasztöredékei között, az V. és VI. próbaárkokban. Egyes helyeken olyan magasan voltak a salakrögök, hogy az eke is felszínre vetette.

A mai földfelszínen a gödrök körül karólyukakat nem leltünk. Nem hagyhatjuk említés nélkül azt a tényt, hogy az említett vonulat mai magassága nem az eredeti felszín mutatja. Munkálás alatt van a terület nagyobb része, s ezért feltételezhető, hogy a szántás az eredeti magasságból meglehetősen vastagságú réteget teregetett szét a laposabban fekvő részekre. Ha a gödrök nyílása fölé valamilyen védőtetőt emeltek volna is, ennek nyomait a későbbi lehordás teljesen eltüntette volna.

A gödrökből és a gödrökön kívül eső területről előkerült anyag jellemző darabjait a következőkben ismertetjük. Amint az utólagos feldolgozás bizonyítja az egyes gödrök anyagának különtartása semmi eredményt nem hozott. Valamennyi gödör anyaga egységes, bennük fejlődést megállapítani nem lehetett. Ugyanez áll a telepnek, a gödrökön kívül előkerült anyagára is. Nem mutatott rétegződést a gödrökben lévő lazább, sokszor hamuval kevert föld sem.

A telepről előkerült keramikus anyag nagyon változatos. Az iszapolás minősége és a cserepek színe alapján öt edénycsoport különböztethető meg.

Legnagyobb számmal találhatók a nagyon finoman iszapolt, szürkés színű edények és azok töredékei (I. típus). Sokkal kevesebb azon cserepek száma, amelyeknek iszapolása ugyanolyan finom, mint az előbb említetteké, színük azonban a vörös és a sárga közt változik (II. típus). Sem az első, sem a második fajtánál az egész felületet borító máznak semmi nyoma nincs. Ugyancsak nagyon finom iszapolásúak az előkerült terra-sigillata darabok (III. típus). Úgy látszik azonban, hogy ezeknek az agyaga más; a törésvonalak mentén mutatkozó matt vörös szín elüt az előbb említett vörössesárgás színárnyalatoktól. E terra-sigillata darabokat vöröses máz borítja, amely egyik-másik töredéken már alig észrevehető; lekoptott. Egy másik töredék csoport az előbbiektől a durvább iszapolásban tér el (IV. típus). Színük a téglavörös és sárga között ingadozik. Nem azt az egészen durva, erősen soványított agyagot használták fel edény készítésre, amely általában a népvándorláskor durva kerámiájának jellemzője. Ez a csoport sok rokon vonást mutat a koraközépkori telepek és sírok anyagával. Az egyezés még a díszítő motívumokra is kiter-

jed. Az égetés nem mindig kifogástalan. A telepen előkerült keramikus anyag utolsó, ötödik csoportja, néha köles nagyságú kavicsokkal soványított, durva agyagból készült (V. típus). Az égetés mindig rossz. Mind az öt fajta cserépen fordulnak elő díszítések. A következőkben könnyebbség kedvéért az egyes típusokat számokkal jelöljük a felsorolás sorrendjében, a sziürke színű és jól iszapolt fajtát első típusnak tekintve.

A díszítõmotívumokat vizsgálva azt találjuk, hogy leggyakoribb a sajátosságosan szabálytalan hullámvonalas dísz, amely ilyen formában csaknem kizárólag az I. típus edénytõredékein fordul elő; a II. típus tõredékein jóval ritkábban van meg, alig egy-két esetben. Legszabályosabb a XXXII. 4., 26., 30., 31., XXXIII. 4. ábráin, de a legkülönbélebb változatokkal is találkozunk (XXXII. 1., 5., 8., 9., 10., 13., 33., XXXIII. 1., 5., 9., 16.). Néha nem is ívben hajlik a hullámvonal, hanem valósággal szögben törik meg. Szabályos zeg-zug vonallá alakulva is meg van ez a díszítés egy, az V. típushoz tartozó edénytõredéken (XXXIII. 12.). A szabálytalan hullámvonalak ábrázolásának gyakori módja a besímítés, amely a felületen néha épen csak meglátszik; ugyanilyen gyakran fordul elő a bekarcolás is. A bekarcolással találkozunk az elõbb említett V. típusú edénytõredéknél is.

A díszítésnek másik formája a több egymással párhuzamosan haladó hullámvonal (XXXII. 23., 28.; XXXIII. 15.). Ez a díszítés egy eset kivételével, amikor egy II. típusú edénytõredéken jelentkezett (XXXII. 16.), a IV. típus edénytõredékein van meg. A hullámvonalak bekarcolása nem szabadkézzel, hanem valamilyen fésűszerű eszközzel történt. Fésűvel bekarcolt, több egymással párhuzamos hullámvonalból álló díszítés van a XXXII. 7., 11., 14., 15., 17., 18., 22., 27. edénytõredékeken. E tõredékeket, sajnos, nem tudtuk összeilleszteni, s így a motívumot magát sem ismerjük pontosan. Mindig a IV. típusú edénytõredékeken fordult elő.

A szabályos hullámvonalas díszítésmód megtalálható a hódmezõvásárhelyi határ másik hasonló korú telepén is. A várostól keletre esõ Aranyágból (Kovács testvérek homokbányája), két szabálytalan alakú gödörbõl kerültek elő edénytõredékek. Két IV. típusú cserépen megvan a fésűszerű eszközzel bekarcolt hullámvonalas díszek (XXXVII. 11., 13.), az egyik cserépen a bekarcolt körbefutó vonalak által alkotott két szalag közt (XXXVII. 13.).

Ugyancsak megvan ez a hullámvonalas dísz a paléi teleptõl alig 3 km-re fekvõ Hámszárító-domb (XXXVII. 9.) rómaikori anyagában is.

Másik jellemzõ díszítõmotívum a besímított hálóminta. I. típusú edényeken gyakori (XXXII. 20., 29.; XXXIII. 8., 17., 18.); egy esetben V. típusú edénytõredéken is megleltük (XXXIII. 7.).

Az I. és IV. típusú edénytõredékeken gyakori díszítésmód a bekarcolt és benyomott vonalkákból álló körbefutó sor alkalmazása. Ezek néha párhuzamosak (XXXII. 12., 16., 24., XXXIII. 2., 11., 13., 14., 20., 22.). Az I. típusú tõredékeknél e kis bekarcolt vonalak függõleges helyzetűek; a IV. típusúaknál ferdén állanak, benyomottak és jóval nagyobb mére-

tűek (XXXIV. 1., 5., 7.). Külön említést érdemel egy fültöredék, amely IV. típusú edényhez tartozott s rajta ferdén bemélyített diszítés van (XXXIV. 8.).

Az edények nyaki részén és a vállán található az a diszítés, amelyben függőleges irányú, besímitott vonalakkal alakított felületek, simán hagyottakkal váltakoznak. Kivétel nélkül I. típusú edényeken található (XXXII. 6., 31., XXXIV. 4.).

Ugyancsak a nyaki részeket, illetve néha az edények vállát diszítik a körbefutó bekarcolt párhuzamos vonalak (XXXII. 25., XXXIII. 10.). Néha párhuzamos bordák futnak körül (XXXIII. 21.). Előfordul az is, hogy egyetlen, az edény falából képezett nagyméretű borda teszi változatosabbá a felületet (XXXIII. 3., 6.; XXXIV. 4.). A diszítésnek ez a módja I. és II. típusú edénytöredékeken található.

További diszítő elem a benyomott kör (XXXIII. 23.); egyetlenegy II. típusú edénytöredéken találtuk. A benyomás náddal történt. Találkozunk az edényfelületnek horpasztásos tagolásával (XXXII. 2.) is.

Utoljára említjük a terra-sigillata edények jellemző diszítését: a tojásfűzért. E bélyegzővel készített diszítésnek két típusát találtuk; az egyiket folytonos vonalokból alkotott, egymással párhuzamos félkörívek adják (XXXIV. 3.); a másikat egymás mellé sorakozó kis vonalkák (XXXII. 21., XXXIV. 2.).

A telep kerámiájára jellemző az a fültípus, amely meglehetősen nagy számmal került elő nemcsak a gödrökből, hanem szórványosan is. Legnagyobb részük három bordával tagolt szalagfül (XXXV. 1., 3.). Van közöttük olyan is, amelynek csak a két szélén emelkedik ki két borda (XXXV. 6., 8.); de van csaknem hengeres forma is (XXXV. 7.). Ez utóbbi formák valószínűleg az edény oldalán voltak alkalmazva, hogy milyen közel a peremhez, a rendelkezésünkre álló anyagból nem állapítható meg. A bordázott szalagfülek azonban az edény pereméből emelkedtek ki s át-hidalták az edény száját. A zsineggel való hordásnak is ez a módja (XXXV. 2.). Ez utóbbi fül-, vagy inkább fogantyútipust tekintjük telepünkre jellemzőnek.

A telep kerámikus anyagában megfigyelt további jelenség, hogy elég szép számú, különböző nagyságú edényfeneket kilyukasztva találtunk. Hogy az edényt ép állapotában lyukasztották-e ki, vagy később, amikor már eltörött, nem állapíthatjuk meg határozottan, mivel igen kevés ép edényünk van. Ezek a fenék érintetlen ugyan, de erre a kevés anyagra támaszkodva határozottan nem foglalhatunk állást a kérdésben. Hogy e lyukak nem véletlen kikopás következményei, igazolják azok az átlukasztott példányok, amelyeken a lyukak szélei gondosan munkálva voltak. E lyukak méretei változóak; profilált fenékű edényeknél az egész középső részre kiterjed. Került elő olyan példány is, amelyen egészen kicsi átfúrás van. Itt azonban gondolhatunk arra, hogy a feneket orsókarikának akarták felhasználni, (mint pl. XXXV. 17., 19.).

Az orsókarikák legnagyobb része edényfenékből készült. Mindig a

kisebb méretű edények alját használták fel erre a célra (XXXV. 17., 19.). Leltünk két darab kettőscsonkakúp alakú szép szabályos orsókarikát is (XXXV. 20., 22.). A lapos, korongalakú orsókarikák leginkább az I. és II. típusú edényfenekekből készültek, de van köztük III. típusú edényből való is.

A keramikus töredékeken mutatkozó megemlíthető jelenség, ami más hasonló korú telepen is megfigyelhető volt az egyes töredékek átlukasztott volta. A III. típusú edénytöredékek kivételével valamennyi típusnál megvolt. Az előkerült és összeállítható edényeken nem leltünk lyukat. Ez átlukasztások mérete kicsi, zsineg befűzésére alkalmas csupán, s aligha szolgált ugyanolyan célokat, mint a fenékátlukasztások. Az előkerült töredékekből megállapítható, hogy az ép edények is át voltak fúrva, legalább is erre mutat, hogy egy-két töredéken az átfúrások közvetlenül az edény pereme alatt voltak, ha mindjárt szabálytalan elhelyezésben is. Vannak azonban olyan darabok is, amelyeket, a látszat szerint, már mint töredéket fúrtak át. Az átfúrás olyan helyen történt, hogy felfüggesztés esetén a darab egyensúlyi helyzete biztosítva volt. Több ilyen töredék is volt. E jelenségnek magyarázatát egyelőre nem tudjuk adni.

Összeállítható edényünk mindössze hat volt. Kettő közülük az I., három pedig az V. típusból való. Egy V. típusú edény profilját is rekonstruálni tudtuk.

Az I. típusú cserépből készült két edény nagyjából egyforma (XXXVI. 1., 8.); szépalakú tál. Talpa mindkettőnek profilált. Méreteik is csaknem megegyeznek. A perem képzése ezekre a tálformákra jellemző. Mint majd látni fogjuk telepünk keramikus töredékei között az ilyenforma peremképzés a túlnyomó. A tál (XXXVI. 8., XXXVIII. 18.) szája 21·8, magassága 13·4, feneke 8·3 cm. A másiknak (XXXVI. 1., XXXVIII. 17.) szája 20, magassága 13·5, feneke 8 cm.

Az V. típusú edények közül legszokatlanabb a XXXVI. 4. edény vasalóformája. Méretei mutatják, hogy egészen kicsi edényről van szó (magassága 3·5, hossza 7 cm). Egy hasonlóknak töredékei is előkerültek, amelynek úgy látszik füle is volt (XXXVI. 3.).

Másik rekonstruált edényünk (XXXV. 10. és XXXVIII. 16.) edényfedőhöz hasonló; valószínű, hogy csakugyan az volt. Szája 8·5, magassága 10 cm.

Virágcserépfarmájú, durvaművű kis edény (XXXVI. 5., XXXVIII. 19.). Magassága 5·5, szája 5·5, feneke 4 cm.

A kiegészített edény (XXXVI. 2. és XXXVIII. 20.) volt valamennyi között a legnagyobb méretű. Torzult formáját részben annak köszönheti, hogy az első kunyhó égett sártapasztöredéke alá kerülve nagy tűzben másodszer is kiégett. Magassága 38, szája kb. 19, legnagyobb kihasználása 30, feneke 13 cm.

Hasonló típusú, de valamivel kisebb méretű (magassága 28·5, szájatmérése 17, legnagyobb kihasználása 20, fenékátmérése 14·5 cm) edény-

nek profilját sikerült összeállítani (XXXVI. 7., XXXVIII. 21.). Az első két edény koronon készült, a többi négy szabadkézzel.

A telep keramikus anyagának nagyobb része cseréptöredék. Kiválasztottunk néhány fenék és peremrészt, amelyek jellemző darabjai az itteni edényiparnak. Az edényaljak két főtipusra oszlanak. Az egyik típust a teljesen síma aljú töredékek képviselik (XXXIX. 1—28.), a másikat a profilált aljúak (XXXVIII. 1—15.).

A peremrészek metszeteit a XL. 1—50. és XLI. 1—12. rajzokon mutatjuk be.

Került elő néhány vas- és bronztárgy. A datálás szempontjából legjobban felhasználhatók a fibulák. Valamennyi töredékes, egy vasból, három pedig bronzból készült. A XXXV. 12. ábrán bemutatott vasfibula a 4. gödörből, a XXXV. 16. bronzpéldány a 10. gödörből került elő; a másik két bronzpéldány (XXXV. 13., 14.) megfigyelt helyről, de nem gödörből való. Valamennyinek a típusa ugyanaz; a kéttagú aláhajlottlábú fibulának ama késői típusával egyeznek, amelyeknél a tűtartó tokot a megszálesített lábnak oldalt hajlításából nyerték. E típus fellépésének idejét sikerült a hazai jazig sírokban lelt példányok alapján megállapítani. A nyert adatok alapján azt állítottuk, hogy fellépésüknek ideje a Kr. u-i III. század első fele, illetve inkább a közepe.² Ez a datálás azonban inkább csak a bronzpéldányokra érvényes, a vas példányok, továbbá a vas tűszerkezettel ellátott darabok ideje valamivel későbbre tehető, legalább is az említett század végére, esetleg a IV. század elejére. A mi bronzpéldányaink között is van olyan, amelynek tűszerkezete vasból készült.

További fémtárgyaink: Egyélű vaskés, amelynek nyélnyújtványa hiányzik (XXXV. 18.). Zárt vasgyűrű, téglalap metszetű (XXXV. 4.). Nyitott, egymásra futó végű bronzgyűrű, kerek átmetszetű (XXXV. 5.). Vascsat; megvan a tüskének egy része; a szíjszorító lemez a csatkarika alá hajlik (XXXV. 11.). Négyzetes átmetszetű bronzhuzal; 9 cm hosszú (XXXV. 15.). Peltaformájú kis disztárgy, talán fehérbronzból (XXXV. 9.). Meghatározhatatlan (Theodosius I.?) IV. századi PB. érem.

A telep anyagának és jelenségeinek hazai analógiáit s kormeghatározását a német szövegben találja az érdeklődő.

Dr. Párducz Mihály.

² Dolgozatok, VII. 1931. 146. l.